

19984

ԲԱՆՎ.-ԳՅՈՒՂ. ԳԵՂԱՐՎԵՍ. ԳՐԱԴԱՐԱՆՔ

ԱՆՈՒՇ

ՅԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

891.99

Ա-64

ՊԵՏԱԿԵՆ ՀՐԱՏԵՐԵԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ - 1928

891.99

20 APR 2006

Ա- 61 ԳՐԱՂԱԲԱԿԱՆ ԼՈՒՍՍՎՈՐՈՒԹՅԱՆ

№ 9 Գ Լ Խ Ա Վ Ո Ր Վ Ա Ր Զ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

№ 19 NOV 2010

ԲԱՆԿ-ԳՅՈՒՂ ԳԵՂԱՐՎԵՍԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ա Ն Ո Ւ Շ

Յ Ե Ր Կ ՈՒ Պ Ա Տ Ա Կ Ա Թ Ք

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1928

բել եր, իր դարդը հալել-մաշել եր նրան. մյուս կողմից յերեխի լացը-հեկեկանքը մղկտացնում եր նրա մայրական սիրտը:

— Իու, Պետիկ ջան, պետք է մորդ քոմակ լինես, են մի կտոր հացը, վոր ուտացնում ա մեզ Սաքո ապերը, մեր գլխին հարամ կանի, յեթե ձեռներս ծալած նստենք: Եսպես ջանով-դուրբանով մորը հաջողվեց վորդուն մի կերպ համոզել:

Շուշանի աղջիկը՝ ութ տարեկան Աստղիկը, վոր արգեն մեկ անգամ աղբյուր եր գնացել-յեկել, հանկարծ շնչասպառ ներս վազեց, յերեսի գույնը գցած գոռաց:

— Մայրիկ, մայրիկ, Սաքո ապերը Պետիկին ձեծում ա... Շուշանն եղ լսելուն պես, խելքը կորցրածի նման շտապեց դեպի բակը և ի՛նչ... Են յեքա մարդը պտիկ Պետիկին վոտների տակ գցած՝ իրար յետևից քացիներ ե տալիս ու հայհոյանքներ թափում.— Ա՛յ շան լակոտ, որը կես յեղով, դու հլա նո՞ր ես զարթնում քնից: Պետիկի մայրը սիրտ չեր անում մոտենալ. տեքրը շատ փիս եր բարկացած: Բայց վորդու լացը, նրա սիրտը կտոր-կտոր եր անում: Տանեցիք դիփն ել գլխեյին Սաքո ապոր խասյաթը և զրա համար վոչ մեկը չեր վստահանում ծպտուն հանել, թեկուզ պտիկին սպաներ:

Սանամը՝ Սաքոյի կինը, դրսի աղմուկը լսելով գուրս վազեց ու կարծես ուրախացած՝ ասաց.

«Հախն ե, ինչո՞ւ ուշ ե վեր կենում քնից. հերիք չի յերեք հոգու կերակրում ե հորեղբայրը, հլա քթների տակ մրթմրթում են, յերբ մի գործի յես զնում:

Առաջին անգամը չեր, վոր Սանամը Շուշանի յերեսոփն եր տալիս... Շուշանը լուռ, աչքերը սրբում եր գոգնոցի փեշերով ու միշտ լուռ. «Ինչ անեմ, իմ բախտն ե, վոր ընկել եմ, պիտի տանեմ», — մտածում եր նա:

Կատաղած Սաքո ապերը, վորսի պես, Պետիկին իր վոտների տակ գցած՝ ել իրեն հաշիվ չեր տալիս, թե վորտեղին ե խփում: Հանկարծ Պետիկը ճիշ արձակեց և ուշաթափ գետին փովեց: Արյունը ճակատից դուրս պրծավ, Սաքոն հետ-հետ քաշվեց, մոր աչքերը մթնեցին, խելագարի նման վրա վազեց ու գրկեց վորդուն:

Իսկ կատաղած Սաքոն զնաց գյուղի խանութը՝ մի յերկու թաս արագ կոնծելու:

Շուշանը տխուր-վշտահար նստած վորդու կողքին ցած ձայնով լաց եր լինում: Պետիկը տնքում եր ցավից... «Ե՛հ, հարկավոր ե վերջ զնել տանջանքներին, հալ ու մաշ յեղանք»... Կացը խեղդելով խոսում եր Շուշանն ինքն իրեն:

«Աղջի, Աստղիկ, եղ ո՞ւր ես կորել, յեկ

Ղուրը գնա», — դրսից լսվեց Սանամի գոռոզ ձայնը: Աստղիկն եղ ձայնից սարսափած իսկույն վեր ցատկեց տեղից, աչքերը լի արցունքով փարվեց մոր վզովը. «Վախում եմ, չեմ գնա, Սանամ ձալոն ինձ կթափի»: Շուշանը չեր լսում աղջկա խոսակցությունը:

«Ձե, չե, չեմ գնա, վախում եմ», — անդադար կրկնում էր նա: Արցունքների կաթիլները հոսում էյին նրա այտերից, իսկ մայրն ընկել էր ինքնամոռացության մեջ և վոչ մի ձայն չեր հանում: Այդ միջոցին Սանամը նոթերը կիտած ներս մտավ սրահ:

— Լավ լալոտներ ունիս ելի, Շուշան բաջի, — քմծիծաղ սկսեց հեգնել Շուշանին, — աշխատանքը դրսում մնացել է թափված, իսկ դու՝ ձեռներդ ծալած յեկել, նստել ես:

Շուշանն սթափվեց Սանամի ձայնից: Նա շատ եր լուել, բայց ետոր նրա սիրտը չափից դուրս զայրույթով լցված էր, ել չկարողացավ իրեն զսպել:

— Հերիք է, ձեր հացը ձեր գլխին լինի, սաղ ըլի ջանս: Ես աշխատանքն ում համար անեմ՝ մի կտոր հաց կճարեմ: Սանամը հասկացավ Շուշանի միտքն ու ձայնը քիչ մեղմացրեց:

— Ու՞ր ել վոր գնաս, ելի վերջը երեխեքը Սաքոյի ջանին են մնալու. լավ կլինի ենպես սովորացնես, վոր մեծերի խոսքից դուրս չգան:

— Ոձի բերանը, ինչքան ել ուզենաս փափուկ լեզու դնես, ելի նա ոձ կմնա. նրա գլուխը պիտի ջարդես, վոր ել քեզ չկծի... Տեքերկնկա խոսքերն ասեղի պես ծակեցին Սանամի սիրտը:

— Սաքոյի հախն է, վզակոթներին տված, դուրս արած պեսք է լիներ, վոր ետորվան որը լեզու չբացանեյիք մեզ վրա — ինքն իրեն մըրթմըրթալով՝ Սանամը չոքեց կովերը կթելու:

II

ՇՈՒՇԱՆԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ

Տղամարդիկ վազուց էյին հանդից վերադարձել:

Սաքո ապերն իրիկնահացը կերավ, ըստ իր սովորության գնաց մեկել ոթախն ու թեքն ընկավ բարձին:

«Աղջի Շուշան, վեր կաց վոտնամաններս հանի», — բղավում էր նա պառկած տեղից:

Սանամը, վոր եղ միջոցին հացատանը յերեխաներին եր կերակրում, մարդու ձեռքն լսելուն պես, ձեռքերը դեյրի փեշերով սրբելով վազեց:

— Այ մարդ, տեսար քո աղբոր կնիկն ինչ անդգամն ա յեղել, ել չի ուզում մեզ հետ ապրել. հալբաթ աչք դրած մարդ ունի, ուզում ա

մարդու գնալ: Ու Սանամն սկսեց ելի բամբասել Շուշանին:

— Գլուխը քարին ա տվել, գոռաց Սաքոն, մի ձեն տուր, թող գա տենամ...

— Ե՛, յես գործ չունեմ, եդ քո բանն ա, — ասաց Սանամն ու մրթմրթալով դուրս գնաց:

— Գիբոր, դուրս գնա Սանամին կանչիր՝ մի եստեղ գա:

Շուշանը յեկավ՝ գունատ, մռայլ, աչքերը կարմրած, դռան մոտ լուռ կանգնեց ու ձեռքերը խաչ արավ: Սաքոյի քթի սնչերը յելնում էին, դեմքը թթվացրել էր հարսի վրա, կատաղությունից փռնչում էր. «Փաժ արի տեղիցդ, վտանամաններս հանի», — գոռաց նա:

Եդ կատաղի ձենից Շուշանի սիրտը մի դող ընկավ, բայց ելի տեղից չշարժվեց...

— Չէս լսում, քեզ եմ ասում, — ել ավելի գոռաց Սաքո ապերը: Շուշանն եսբան տարվա հարս էր, բայց տեքոր հետ դեռ չէր խոսել, ետը սիրտ արավ:

— Սաքո ապեր, իմ վորքերի հասանելիք փայլ տուր, յես ել չեմ ուզում ձեզ հետ նստել...

Սաքոն հարսի անսպասելի խոսքերից զայրացած վեր թռավ տեղից, ձեռքերը մեջքին գնելով, ոթախի մեջ վարջիս տալով դարձավ գեպի հարսը:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, եդ ո՞վ ե եդ լեզուն քո բե-

րանը դրել, դե՛, շուտ կորիր, վոր աչքիս չերեվաս...

Շուշանը տեղից չշարժվեց. պետք է ամեն ինչ վերջացներ, վորոշել էր նա:

— Ինչով ուզում ես, գնա կերակրիր յերեսխեքիդ, վոչ մի ստանալիք չունես ինձնից. կտրուկ պատասխանեց Սաքոն:

Տեքոր պատասխանից Շուշանի մարմնով մի դող անցավ... Լուեց, բայց յերեսը շուռ տվեց ու վճռական բայերով դուրս յեկավ ոթախից:

III

ԳԻՆԸ ՔԱՆԴՎՈՒՄ, ՆՈՐԸ ԾՆՎՈՒՄ Ե

Շուշանը թոնրի առջև նստած կերակուր էր յեփում: Տղան՝ Պետիկը ներս մտավ:

— Տեսնո՞ւմ ես, ա մեր, Սաքո ապերը նեղն ա ընկել, ինձ կանչում ա, վոր գնամ տավարն արածացնեմ: Ուզում ա գործը տնավարի յուր տանի. թող լավ իմանա, վոր յես իր ասած աղեն չեմ:

— Թող ջանը դուրս գա. անջախ սովորել ա դիփին ել խաբել, պլոկել. ես է մեր պահանջը. եստեղ բարեկամ, խաթր չկա...

Եդ խոսակցության ժամանակ ներս մտավ Շուշանի աղջիկ Ասողիկը:

— Մայրիկ, խորհրդի նախագահը քեզ կանչում ա:

— Դե են ժամանակ, բալես, թոնրին մտիկ արա, զնամ տեսնեմ ի՛նչ ա ասում, հրես կգամ,— ասաց Շուշանն ու զնաց դեպի գյուղխորհրդի նախագահը:

— Շուշան, ես ընկերը, անունն Արփիկ ա, յեկելա մեր գեղը դելեգատ (պատգամավորուհի) ընտրելու: Ես գիշեր թող ձեր տանը մնա, եգուց մի տեղ կգտնենք,— դիմեց խորհրդի նախագահը Շուշանին:

— Աչքիս վրա տեղ ունի, թող գա,— ասաց Շուշանն ու Արփիկի հետ միասին տուն գնացին:

Իրիկուն եր. գյուղն արդեն մութը կոխել եր, իսկ խրճիթ-ընթերցարանում կյանքը յեռում եր: Աղոտ լույսի տակ, սեղանի մի ծայրին մի քանի կոմսոմոլիստներ նստած՝ գազեթ ելին կարդում. մյուս ծայրին ել Պետիկը յերկու ընկերներով «կոմսոմոլի ձայն» պատի լրագրի հաշորդ համարն եր արտագրում:

Եստեղ եր և կոմսոմոլիստկա Ատիկը, վոթ խրճիթ-ընթերցարանի մի անկյունում «գեղջկուհու անկյուն» եր պատրաստում:

— Ընկերներ, ժամանակ ե խրճիթը փակելու, ուշ ե արդեն,— ձեռն ափեց վարիչը:

— Հինգ ըոպե, յերկու տող ե մնացել, ես ա վերջացնում եմ:

— Յես ել հրես վերջացնում եմ,— լավեց մյուս անկյունից Ատիկի ձայնը:

— Ե, հանաքի ժամանակ չե,— պնդում եր վարիչը:

Կոմսոմոլիստներն ուրախ բրբիջով դուրս յեկան խրճիթից:

— Իսկի չեմ ուզում հորս յերեսին մտիկ անել. հրես, վոր տուն գնացի, ելի գորգոռալու յե վրես,— գանգատվում եր Ատիկը:

— Ատիկ, յեկ, դու ել բատրակուհի դառ, հորդ մուննաթից դուրս կգաս...,— ասաց Պետիկը:

— Յես ել եդ եմ վորոշել, վրա բերեց Ատիկը... ել ուրիշ ճար չկա:

Ատիկը ներս մտավ տուն ու տեսավ հորը թախտի վրա ծալապատիկ նստած՝ չիբուխ ե քաշում: Նա աղջկան տեսնելուն պես աչքերը խոժոռեց.

Հը... աղջի, ես կես գիշերին վոթ. ջհանգամն ես կորել, ջհնել տղերանց հետ ընկել. բա դու նամուս չունես... Չե, ել ճար չկա, պիտի շուտ անեմ, մարդու տամ քեզ:

— Կոմսոմոլի ժողով եյի զնացել. հանգիստ պատասխանեց աղջիկը:

— Կոսոմոլ... Ա՛խ եդ կոսոմոլը քեզ թամուզ ճամփից հանել ա,— մրմուռաց հերն ու չիբուխի ծուխը պինդ փրսսացրեց.

— Ե՛հ, դու ել բան ես հասկանում ելի, դժգոհեց Ատիկը, — կոմսոմոլը մեր աչքը բաց ե անում:

— Դուրս, դուրս կորիր,— գոռաց հայրն ու բռունցքը բարձրացնելով, տեղից վեր կացավ, վոր խփե աղջկան...

Ատիկը դուրս պրծավ ոթախից...

Շուշանենց դռանն Արփիկին ու Շուշանիկը զրուցում էին:

— Մեր կնանիք ըմանչում են, գիտաս, ինչքան ժողովը արեցի, համա վոչինչ դուրս չեկավ... Կնանիք ճնշվում են աղամարդկանցից:

— Իե, վոչինչ, կամաց-կամաց կսովորեն, վրա բերեց Արփիկը:

Ատիկը լաց լինելով ներս մտավ:

— Ահա տեսնում ես, Արփիկ ջան, սա ել ա ուզում հոր ճնշումից դուրս գա. ամեն որ նրա գլխին թուք ու մուր են թափում՝ թե ինչու յես կոմսոմոլի ժողովին գնում: Մի վախա ել ինձ էլին ասում «աննամուս» ես, վոր ժողովի յես գնում: Միտք արեցի, միտք արեցի, վերջը վորոշեցի իմ ճամբաս դուզ ա, ի՛նչ ուզում են թող ասեն, դե, գյուղի խալխն ա ելի...

Արփիկը մոտեցա Ատիկին ու ձեռքը դնելով նրա ուսին հարցրեց.

— Եդ ի՛նչ կա, եդ ի՛նչ ա պատահել:

— Հերս վրաս բարկանում ա, ասումա, վոր կոմսոմոլ եմ գրվել, «աննամուս» եմ դառել, ինչքան ասում, համոզում եմ, չի ուզում լսել: Արփիկն Ատիկին թեանցուկ արավ, ներս տարավ:

— Յես կոմսոմոլից դուրս չեմ գա, հերիք ե ինչքան ճնշված մնացի, անդադար կրկնում եր Ատիկը՝ փարվելով Արփիկին:

IV

ԳՅՈՒՂՈՒՄ

— Ասում են քաղաքից մի աղջիկ ե յեկել մեր գյուղը, — Ասաց Սաբեթը կուժը լցնելով:

— Աղջի ճիշտ ես ասում:

— Դրուստ ա, դրուստ. գեղի նախագահը ճամփին ինձ տեսավ ու ասեց, վոր ետոր կանանց ժողով ա լինելու:

— Ես գիշեր նա Շուշանենց տանը զոնաղ եր, մի ջահել աղջիկ ա, անունը Արփիկ, մեռածն ինչ լավ խոսում ա:

Իրիկնադեմին դպրոցի շենքում կնանիք ժողովի էլին հավաքվում: Արփիկը դպրոցի բակում մի քարի վրա նստած սպասում եր կանանց: Գյուղի կնանիք մեկ-մեկ, դանդաղ քայլերով հավաքվում են դպրոցի շենքը:

— Աղջի, Աշխեն, զնանք ժողովի, քաղաքից մի աղջիկ ա եկել, տեսնենք ի՛նչ ա ասում, մեզ համար ա յեկել, — կանչում եր Շուշանն իրենց հարևան ջահել հարսին:

— Կարալ չեմ, բաջի, սկեսուրս թողում չի, պատասխանեց Աշխենը: Կանայք շրջապատել էին Արփիկին ու կարկաթի նման իրար հետե-

վից հարցեր եյին տալիս... Արփիկը հանգիստ պատասխանում ու համոզում եր նրանց:

—Վոնց չե՛, կի՛նն ի՛նչ կարա գեղ կառավարել: Վո՛ւյ, բոռանամ յես, սա ի՛նչ բան ա, տղամարդկանց հետ կնիկարմատն ե՛լ գնա ժողովի. պնդում եր մի պառավ կի՛ն:

—Խի՛ չի կարա, հրես Շուշանը. դոչաղ ա, բոլորից ել լավ գործ ա անում, նրան կընտրենք դելեգատ (պատգամավորուհի). ուժեղ պաշտպանում եր Սաբեթը:

—Դու խի՛ քո հարսին թողում չես վոր ժողովի գնա:—Ամոթ ա, վորդի, գյուղամիջին կխոսան: Մեր աղաթն եղպես ա. տղամարդը վոր իմանա, թիբա-թիբա կանի,—դժկամած պատասխանեց պառավը՝ յաչակը բերանը քաշելով:

Վ

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՈՒՅԻՆ

Շաբաթ յերեկո յեր: Արևն արդեն մայր եր մտել Շուշանն շտապ շտապ գնում եր: Գեղացիք հանդից վերադարձել եյին, պատերի տակ ծալապատիկ նստել ու զրից եյին անում: Այնտեղ եր և Սաքո ապերը: Շուշանին տեսնելուն պես գլուխը դժգոհությամբ շարժեց...

—Եհ-անցած որեր... Առաջ ո՞վ կարար դեմս խոսեր, հիմի ես բալշեիկությունը դիվին ել

ճամփից հանել ա, կնանիքն ել ականջ չեն անում. հրես, իմ «ղախպա» հարսը, իր վտանամանները կանցիլարի դռներին ա մաշում:

—Դրուստ ա, դրուստ, գլխով հավանություն եյին տալիս մնացածները:

—Շուշան բաջի, դե ո՛ւր ես շտապում,— կանգնեցրեց նրան Խեչոն:

—Եսոր խորհրդի ժողովա, պատասխանեցնա:

—Ելի ի՛նչ եք նստել եղ պատերի տակ, սըրա նրա վրա բամբասանք անում,—վրա բերավ Շուշանը:

Գե, ի՛նչ անենք, պատասխանեց Խեչոն, մեզ ես ա մնացել, գործի գլուխ դուք՝ լաչակավորներդ եք անցել:

Ի՛նչ ա, հավան չե՛ք,—ասաց Շուշանը յերեսը շուռ տալով:

Հազիվ յերկու քայլ եր արել, յերբ նրա թևից մեկը պինդ բռնեց. Շուշանը վախեցած յետ նայեց: Վարսոն եր, աչքերը կարմրած, յերեսը կապտած:

—Աղջի. երեսդ ինչի՞ ա կապտել, միասա,— հարցրեց Շուշանը:

—Ել ի՛նչ պիտի լինի... Խեչոն յեկավ, իմացավ, վոր յես ժողովի յեմ գնացել, գորդուաց վրաս, ծեծեց ու տանից դուրս արավ... Ախր ինչ անեմ, ո՛ւր գնամ:

—Գնանք, գնանք տուն,—ասաց Շուշանը:

Յերբ Վարսոն Շուշանի հետ ներս մտավ, Խեչանը կատաղածի նման հարձակվեց ու են ա, ուզում եր խփել կնոջը, Շուշանը նրա կուռը պինդ բռնեց ու գոռաց վրան. «Եդ ո՞վ ե տվել քեզ եդ իրավունքը»:

— Կորի՛ր, ի՛նչ ես դալիս խալիս կնանոցը խելքից հանում: Ո՞վ ե իրավունք տվել նրան՝ ժողովի ա գնում, հլա թող ուրիշ տղամարդկանց հետ նստի գրից անի...

— Հա՛-հա՛-հա՛... վաղուց են եդ ժամանակներն անցել, վոր կնոջդ ծեծես, դուրս անես տանից՝ թե նա ժողով ա գնում: Եզուց վոր քեզ դատարան քաշ տանք, են ժամանակ ել եդպես պիտի գորդոռաս, — հեգնական ժպիտով ասաց Շուշանն ու Վարսոյի հետ դուրս յեկան..

Խեչոն հետ հետ քաշվեց, ընկավ թախաի վրա, գլուխը գրեց բարձին ու թիկն ընկավ: Մեկ ել գլուխը բարձրացրեց, զգաց, վոր մենակ ե մնացել, դանդաղ քայլերով մոտեցավ, ոթախի դուռը բաց արեց ու տեսավ պառավ մայրը սնքսնքալեն յերեսանցն ա կերակրում: Յերկար կանգնեց ու մտիկ արավ, վերջը գլուխը թափ տալով մրժոաց:

— Ե՛հ, ես հին ոջախը քանդվելու ե ելի...

1925 թ. հոկտեմբեր, Յերեվան

ՎՃՌԱԿԱՆ ՔԱՅԼ

I

Քաղաքը տանող ճանապարհի վրա յեր դրանվում կոպերատիվ խանութը: Կարմիր գույնի ներկված դռներով: Անշուր շենքի ճակատին ցուցանակը՝ «Բ. գյուղի կոպերատիվ խանութ»:

Գյուղացիները մի բանի կարիք վոր զգում էյին, կոպերատիվը մտա եր. վազ էյին տալիս խանութ:

Պարսպ վախտ ել, դռն առջևի բարերի վրա նստոտում ու մասլահաթ անում:

— Ինձ մի գրվանքա շաքար կշոիր...:

— Ալեքսան ախպեր՝ մի հատ սպիչկա տուր:

— Ադ...:

— Աղը հատել ա:

— Յ մետր բյազ...:

— Համբերեցեք, մին-մին, հերթով ասեք, վոր կարենամ միաքս պահել: Իրար յետևից վրա յեք տալիս, բան չեմ հասկանում:

— Ի՛նչ անեմ, Ալեքսան ախպեր, վուզ եմ:

Վարիչը գլուխը կորցրածի պես, մեքենայի արագությամբ, մի կողմից չեկն ե գրում, հետո կշոււմ, տալիս: Զու աշխատանք ե... Կարմրել, քրանել եր նա:

Ու եդպես ամեն որ...

— Հերթն իմն ա, հրնկեր Ալեքսան, վճնց դս նրա շաքարը կշոււմ:

— Դե, հաշիվը մին ա ելի, — փնթփնթոմ էր Ալեքսանը:

Ու եսպես գյուղացիներից մեկը գուրս եր գալիս, մյուսը մանուռ:

Կոոպերատիվից քիչ ցածր գանվում եր Սերգոյի փոքրիկ մանրախանութը: Նրա առևտուրն զգալի չափով պակասել եր: Որերով նրա խանութը մի գյուղացի ել ներս չեբ մանուռ: Սերգոն զգում եր՝ յեթե մի քանի ժամանակ ել եսպես շարունակվի, խանութը կփակվի:

— Վսնց, յես թողամ, վոր կոոպերատիվն իմ տունը քանդի... հե... հե... հե... ու դռան առջև նստում. յերբ մեկը գնած ապրանքը ձեռքին յերևում եր, իսկույն տեղից նա վեր եր ցատկում ու ձեռքի շարժումով կանչում. «Մինո, յեկ եստեղ, տենամ ի՞նչ ես առել»:

— Չե, Սերգո ապեր, վրազ եմ:

— Չելով, — ինքն իրեն գլուխը թափ տալիս ու մրթմրթում եր Սերգոն. — Թե ապրանքս եժանացնեմ, են ժամանակ հո վրաս կանեմ:

*
**

Միտք եր անում, միտք:

— Լսիր, աղի գրվանքեն յես մի կոպեկ պակաս կծախեմ, են ել վսնց աղ տամ:

— Դե, Սերգո, վսնց քեզ հավատամ, վոր դու ապրանքն եժան կտաս:

— Հավատա, վերջը դու կփոշմանես, — ասում եր Սերգոն ու խորամանկ ժպտում:

Ալեքսանը սովորություն ուներ, խանութը փակում ու գնում եր Սերգոյ մոտ մի յերկու թաս արաղ կոնծելու:

Մի որ ել, Սերգոն առիթից ոգավելով, վոր Ալեքսանի գլուխը քիչ արաղից տաքացած ե, սկսեց նրան համոզել: Նա վաղուց մտածել եր:

— Դու յեկ հոժարվիր, վոր լավ ապրես, աշխարհք մի անգամ ես գալիս:

— Չե, չե, յես եղպես բան չեմ անի, քանսուն տարի յե ես աշխարհքի երեսին ապրում եմ, հալալ ճամբով եմ գնացել:

— Հա... հա... հա, ծիծաղեց Սերգոն: — Մի հալալ հաց ել չես կերել, ստացածդ կոպեկները քթիցդ են դուրս հանում, — ու արաղի թասը նա դատարկեց:

Ալեքսանը պապիրոսն եր փստացնում ու ինքն իրեն գլուխը կախած՝ մտածում:

— Այ մարդ, լսիր, — ասաց Սերգոն, ձեռքը դնելով նրա ուսին, — վոնց ուզում ես արա, եղբու գործն ե:

Ալեքսանը տատանվում եր, վերջը վեր կացավ տեղից ու ձեռքը մեկնեց նրան.

— Հա, ախպեր ջան, համաձայն եմ, միայն ստացած ոգուտը պետք ե կիսենք հավասար չափով:

— Տո, տնաքանդ, եղպես ե բա, — միամտացրեց նրան Սերգոն:

Սերգոն վերադարձավ տուն ինքնավատան.

ներս մտնելուն պես հանեց վրայից արխարուղը, մեջքը թինկ տվեց բարձին ու ինքն իրեն մտածեց բարձր ձայնով. «Ալեքսանը հիմա իմ բռու՛մն աս, վոնց ուզե՛նամ, ընենց ել նրան ժած կտամ հս, հս, հս,—բարձր ձայնով ծիծաղեց:

—Այ մարդ, գժվե՛լ ես, ի՛նչ աս, գու քեզ ու քեզ ծիծաղում ես,—ասաց զարմացած նրա կինը: Մարդն ուշք չդարձնելով կնոջ խոսքերի վրա, շարունակեց, ինքն իրեն խոսել, հաշիվներ տեսնել, մինչև վոր քունը յեկավ ու հողթեց նրան:

II

Սիրուշը պատգամավորունհի յեր: Կին բաժինը նրան ուղարկել եր կոոպերատիվ, վորպես պրակտիկանտկա աշխատելու:

Ամեն որ մայրը նրա հետ կուվում եր.

—Դու ջահել, հասած աղջիկ ես, ի՛նչ ես ամեն որ գնում ցցվում եզ կոոպերատի խանութը. գնացող-յեկողը զիտ քեզ են մտիկ տալիս:

Սիրուշը համառում ու շարունակում եր աշխատել կոոպերատիվում:

Նա արդեն սովորել եր կշռել. ամեն անգամ, յերբ վարիչը զբաղված եր լինում, Սիրուշին եյին գիմում հաճախորդները:

Այսպես Սիրուշը յերկու ամիս եր, ի՛նչ աշխատում եր:

Ամեն առավոտ նա յերբ գալիս եր խա-

նութ, սովորություն սններ դարակների փռչին սրբելու:

Մի որ ել, յերբ նա առավոտ շուտ եր յեկել խանութ, գարակները մաքրելիս, հանկարծ նրա աչքովն ընկավ, վոր յերեկվա ստացած շաքարը կիսված ե: Սկսեց նա խանութի բոլոր անկյունները ման գալ, կարծելով թե վարիչը մի գուցե կիսել, առանձին-առանձին տեղ ե գրել:

—Ո՛ւր ե, չկա, չլինի՛ գող ե մտել. բայց դուան կողպեքը սող եր: Այսպես, ինքն իրեն մտմտում եր նա, յերբ մեկը ներս մտնելով զիմեց նրան.

—Սիրուշ, մի գրվանքա նավթ քաշիւր: Սիրուշը, մոտենալով նավթի ամանին, տեսավ դատարկ ե: Չարմացած հարցրեց:

—Ընկեր Ալեքսան, նավթը հատել աս...:

—Այո, ինչո՞ւ յես զարմանում,—ու նորից շարունակեց գրել:

Սիրուշը կասկածանքով նայեց վարիչին, բայց վաշինչ չասաց: Նրա հայացքը Ալեքսանին շփոթեցրեց: Նա մինչև ականջները կարմրեց:

Ամբողջ գիշերն Ալեքսանի քունը չեր տանում: Նա գգում եր, վոր իրենց գողությունը կարող ե բացվել: Անհանգիստ շուտ ու մուտ եր գալիս անկողնում: Նրա կասկածը Սիրուշի վրա յեր...հանկարծ նրա մեջ հղացավ մի միտք՝ կրճատել Սիրուշին, հեռացնել խանութից և ել սրբիչ աչք չկա տեսնելու:

Մեկ եւ նրա ականջին հասավ դիմացի թաղ-
թի վրա պառկած Համոյի խաւոցը:

Հայրը թեքվեց... «ինչ կասե նա». բայց չե՞
վոր նրա համար եմ անում, վոր լավ ապրի...
նրան թվաց, վոր ահա Համոն վեր կացավ ան-
կուղուց, մոտեցավ իրեն և աղերսում ե.—հայ-
րիկ ինչ ես անում, պատիվս վոտքի տակ ես
զցում, ձեռք քաշիր: Ջղայնաբար նա իսկույն
յերեսը շուռ տվեց պատին ու վերմակը քաշեց
գլխին:

Անցել եր մի քանի ուր...:

—Դու գիտե՞ս, Սիրուշ, վոր Յերեանից հրա-
հանգ ե յեկել պրակտիկանտկային կրճատել:
Քեզ ամսի մեկից կրճատում եմ,— ասաց վարիչը
ու քթի տակ խորամանկ ժպտաց:

Կարծես մուրճի հարվածներ լինեյին նրա
այդ խոսքերը, վոր իջան Սիրուշի գլխին:

Նա ապշած՝ տեղնուտեղը մնաց և կարո-
ղացավ միայն անկապ-անկապ բառեր ասել ի-
րար յետևից— Ինչպե՞ս... ո՞ւմ... ինչո՞ւ համար...:

Ալեքսանն զգալով իր խոսքերի զորութիւնը,
ինքն իրեն մտածեց,— քո կարճ կնկա խել-
քով, ուզում եյիր իմ ճամբիս վրա քան դնել:

Սիրուշը մեխվածի նման չէր հեռացնում իր
հայացքը վարիչից:

III

Ամեն ուր խանութը փակելուց հետո, յերբ

բոլորովին մթնում եր, Ալեքսանը ծածկուկ նո-
րից յետ եր գալիս ու դարբասի մոտ մի անկյու-
նում սպասում Սերգոյին:

Այն ժամանակ, յերբ գյուղը քուն եր մըտ-
նում, ճրագը խանութում պլպլում եր, իսկ զըր-
սից դուռը փականքով կողպած եր լինում:

—Դրսում ինչ վոր սովեր ե շարժվում,
կմկմաց Ալեքսանը: Վախից թուքը նրա բերա-
նումը չորացել եր:

—Սո՛ւս...,— կամաց ու թաթերի վրա մո-
տենալով դռանը, Սերգոն սկսեց ուշի-ուշով ա-
կանջ դնել:

Դուռը մուժն եր, վոչինչ չէր կարելի նըշ-
մարել...:

—Ն, վոչինչ չկա, միամտացրեց նա:

Ալեքսանը մեշոքով շաքարը կիսեց.— դե՛,
ես նավթը դու վերցրու, իսկ շաքարը յես կառ-
նեմ,— ասաց նա ու ճրագը հանգրեց և յերկու-
սով դուրս յեկան դռան լայն ճեղքվածքից՝ կող-
պեքը բաց անելով:

Իրչերվա մթության մեջ, յերկու սովերներ
զազտագողի շարժվում եյին... մեկի կոնակին
կես մեշոք շաքար, մյուսի ձեռին մի փթի չափ
նավթ:

Ու եզպես ամեն անգամ, յերբ կոտպերա-
տիվը նոր ապրանք եր ստանում:

—Մի կես ֆունտ շաքար քաշիր,— ասաց
Մանուկը ներս մտնելով:

—Շաքարը հատել ա,—պատասխանեց Ալեք-
սանը...:

Մանուկը սուս ու փուս դուրս յեկավ ու
քայլերն ուղղեց դեպի Սերգոյի խանութը:

—Շաքար, հրես քե մատաղ, յերեկ եմ
ստացել, իրար հետեից վրա յեր տալիս Սերգոն
ու խորամանկ ժպտում:

—Հն...հն...հն սպասեցեք, հլա վոնց եմ
փնասը ձեր ջանից հանելու,—եսպես ուշուսց եր
տալիս նրանց յետեից Սերգոն:

—Եսպես բան կլի, կոոպերատում ապրան-
քը հատել ա, քաղաքից նոր ապրանքը հլա չեն
բերել,—գժգոհում էյին գլուղացիները:

—Ես ա Սերգոյի խանութը, ելի՞նչ ես կոո-
պերատիվի պոչիցը կախ ընկնել...հա ելմեր գե-
ղացին ա:

—Են անաքանդն ել, ենքան թանգ ա ծա-
խում, վոր մեր ուժից վեր ա... վրա բերեց մեկ
ուրիշը:

—Դե, կոոպերատը ենքան լավ ե, մեր ճրա-
զին նովթ ե տալես:

IV

Հետևյալ առավոտ Սիրուշը յեկավ, տեսավ իր
գրած նշանի հետքն անգամ չի մնացել...Յերրորդ
որը նույնը կրկնվեց...: Սիրուշի կասկածներն Ալեք-
սանի վրա քանի գնում, սաստկանում էյին:

—Եզուց ել վոր ինձ կրճատում ա, մի
գնամ և Գևոյի հետ խոսամ եղ մասին, նա խե-
լոք տղա ա:

Այդպես ել արավ:

Մանութը փակելուց հետո, վագեց խրճիթ-
ընթերցարան: Այստեղ բաղխմբակի պարապ-
մունքն եր: Այդտեղ էյին Գևոն և Համոն, նըս-
տած առաջին շարքում:

Պատից կախված փոքրիկ ամպան աղոտ լույս
եր տարածել իր շուրջը և այդ լույսի տակ հա-
զիվ կարելի յեր նշմարել Լենինի մեծազիր
նկարը:

Սիրուշը նստած թեև լսում եր, բայց վո-
չինչ չեր հասկանում: Նրա մտքերը պտտվում
էյին կոոպերատիվի շուրջը:

Պարապմունքը վերջացավ. աղմուկ, իրա-
բանցում, ծիծաղ, քրքիջ... իրար հրելով գուրս
էյին գնում կոմսոմոլիսաները: Կամաց-կամաց
խրճիթը դատարկվում եր... յերկու յերեք հոգի
միայն նստոտեցին սեղանի շուրջը թերթ կար-
դալու:

Սիրուշը Գևոյի հետ առանձնացավ մի ան-
կյուն:

—Եստեղ լավ ե, մեզ վոչ վոք չի խանգարի:

—Հը, Սիրուշ, ի՞նչ ե, ի՞նչու յես նոթերդ
կիտել, շլինի՞ հորդ հետ ելի կռիվ ես արել, ա-
սաց կատակելով Գևոն:

—Գևո, կատակի վախտ չե... լսի՞ր, բարկա-
ցավ նա ընկերոջ վրա:

—Դե, ասն, լսում եմ:

—Դու պիտի ինձ ոգնես,—սկսեց նա դող-

գնջունն ձայնով, հազիվ հազ ներքին հուզմունքը հաղթահարելով:

— Ի՞նչ, — արդեն վախեցած հարցրեց Գևոնն և վայրկենապես կասկածն ընկավ մեջը. չլինի՞ հայրը նկատել է ու... բայց Սիրուշի խոսքերը ցրեցին նրա բոլոր կասկածները:

— Ուրեմն դժբախտ ես ասում...:

Չէ, չէ, եզ սուտ ե... Համոյի հայրը... ինքն իրեն մտածում էր Գևոնն ու շղայնացած ճակատից դանդուր մազրեղ յետ տանում:

— Ի՞նչ անեմ, Համոն իմ ընկերն ա, բայց պիտի բաց անել ամեն բան, — կարուկ և վճռական ասաց: Սիրուշը և ուղիղ Գևոյի աչքերին նայեց: Գևոնն գլուխը թեքեց կրծքին:

Խրճիթն արդեն դատարկվել էր... ճրագը հանգչելու վրա յեր: Վարիչը մոտենալով նրանց, հիշեցրեց, վոր ժամանակ է տուն գնալու:

Վ

Վերջին ժամանակներն Ալեքսանը շատ լուսկյաց էր դառել. տանեցիք վաղուց նկատել էլին, վոր նա մի ինչ վոր բանով մտահոգված է... հաճախ պատահում էր, վոր գիշերները շատ ուշ էր տուն գալիս: Համոյի մեջ սկսել էր վորոշ կասկածներ զարթնել հոր նկատմամբ — չլինի՞ կոտպերատիվի հաշիվները ճիշտ չեն, — մտածում էր նա ինքն իրեն: Մի բան, վոր ափաշկարա յերևում էր, դա կոտպերատիվի առևտրի նվազելն

էր, վորի համար հայրը տանը զանգատվում էր: Լինում էլին որեր, յերբ Ալեքսանը ժամերով պարապ նստում էր, վոչ մի գյուղացի ներս չէր մտնում կոտպերատիվ:

— Դե, կոտպերատում ի՞նչ ապրանք կաստում էլին գյուղացիները:

— Եղբան ապրանքը յերբ ծախեցին, վատ կարծիք էմ տանում Ալեքսանի վրա: Ոյին է խաղացել մեր կոտպերատի գլխին, — ասում էր Մինոնն ու խեթ-խեթ նայում:

— Տո, են Ալեքսանն ենպես ճարպիկ ա, վոր ջրի, կրակի միջից էլ անվնաս դուրս կգա, — վրա բերեց մեկ ուրիշը:

Եսպես լուրերը ամեն որ պտտվում էլին գյուղամեջը բերնե-բերան ու հասնում Համոյի ախանջին.

Շաբաթ որ էր. Համոն ոգտվելով առիթից, վոր հերն եսոր շուտ է տուն յեկել, վորոշեց նրա հետ խոսել ու պարզել են կնճոռոտ հարցը, վոր իրեն մտատանջում էր:

— Հայրիկ, լսել ես, գյուղամեջն ի՞նչ են ասում քո մասին, — հարցրեց տղան, մտիկ տալով հորը:

— Ի՞նչ, զարմացավ Ալեքսանը, իբր վոչնչից տեղյակ չէ ու սկսեց պապիրոսի ծուխը քուլաքուլա բաց թողնել բերանից:

Մայրամ բաջին, վոր թախթի վրա նստած

թեշի յեր մանուած, աղի խոսքերի վրա՝ կասկածանքով նայեց ամուսնուն, ծանր ու դանդաղ.

— Իե, անմեղ մարդու վրա չեն կարա բան ասել: Ալեքսանը թարս-թարս մտիկ տվեց կնոջն ու բարկացկոտ. «Այ կնիկ, ի՞նչ ես նստել խելքիդ գոռ տալիս»:

— Ճիշտ ե, — առայ Համոն, — վերջին որերս շատ են խոսուած, հլբաթ մի բան կա:

Հայրը վորդու կասկածները փարատելու համար, ավելի մեղծ.

— Համո, դու իմ վորդին ես չե՞... ով ել վոր հորդ բամբաստե, դու նրանց բերանը սլափ ճորթես:

Ես խոսակցութեան ժամանակ դուռը յերկու անգամ թակեցին: Մայրամ բաջին վեր կացավ տեղից ու դուռը բաց արեց: Ներս մտավ Գևոն, տեսնելով թախիթի վրա նստած Ալեքսանին, մի վայրկյան շփոթվեց, դիմեց Համոյին.

— Համո, արի դուրս, բեզ խոսք ունեմ ասելու: Համոն նկատեց, վոր ընկերն այլայլված ե, անմիջապէս տեղից վեր կացավ ու դուրս գնաց նրա հետ:

Մութ դիշեր եր...:

Յերկու ընկերները թեանցուկ, արագ արագ գնացին մինչև գետափը:

— Ի՞նչ կա Գևո, դու զոդում ես, — տարակուսեց ընկերը:

— Համո, դու ուզում ես, վոր մեր կոտակրասն ապրի, — շուրթերը զոդում եյին:

— Ի՞նչ ես ասում, տո, նեղացավ Համոն:

— Մի նեղանա, Համո ջան, դու կոմսոմոլ ես, ի՞նչ կանեյիր, թե ճանչեյիր են մարդուն, վոր թալանում ե կոտակրատը:

— Գևո, կշտամբեց ընկերը:

— Իե լավ, կարճ կտրեմ... դու պիտես չե՞, վոր մեր կոտակրատը թալանում են, եդ գողը իրեն միջից ե:

— Չլինի՞ հորս վրա կասկած ես տանում, դուրս թռավ Համոյի բերանից:

— Այո:

Ինչ ասացիր, — ճշաց Համոն շանթահար յեղածի պես... սխալ ե... ով ե հնարել... Միրուշը հա՞...:

— Համո, զգուշ Միրուշի մասին: Նա ագնիվ աղջիկ ա, նա յա բաց արել ես դիվիս աչքերը: Հիմի հերդ ուզում ա նրան կրճատել, վոր ծածկի իր գողութունը... յսեցիր, վրա բերեց Գևոն ու ձեռքը դրեց նրա ուսին:

Համոն ուժեղ թափով նրա ձեռքն են կողմը հրելով.

— Կորիր, ստախոս, են աղջկա փեշերից կախ ես ընկել ու հորս բամբասում:

Գևոն բռնելով նրա ձեռքը, հանգիստ կերպով.

— Սպասիր, գուր մի տաքանա, յես իմ աչքովս տեսա և ապշեցի:

— Վորաեղ, ինչպէս...:

Յերեկ չե, մեկել որը...:

— Հերիք ե, հերիք ե, ել չեմ ուզում լսել, ընդհատեց ընկերոջը Համոն ու ամոթից յերեսը ձեռներով ծածկեց:

Նա տուն վերադարձավ բավականին հուզված: Առիթ եր փնտռում, վոր սրտի թուխը թափի հոր գլխին:

— Բայց վոչ, սուս անեմ, տեսամ իմ աչքովս,— մտածում եր նա ինքն իրեն:

Բարկությունից նա տեղի անտեղի գորգոռում եր, մոր և փոքր յեղբոր վրա:

— Այ տղա, ինչ ե պատահել, նոթերդ կիտել ես,— հարցնում ե անհանգիստ Մայրամբաջին: Համոն վոչինչ չեր պատասխանում:

Որ-որի վրա նա նիհարում եր, ինքն իր մեջ խորատուգված՝ վոչ վոքի հետ չեր խոսում: Նրան թվում եր, թե ամբողջ գյուղը, ընկերներն իրեն նախատինք են տալիս:

— Հերդ գող ե, գողացած փողով ես հաց ուտում:

— Ձուր չեյին եդ լուրերը գյուղամեջ պտտվում,— մտածում եր Համոն ինքն իրեն:

— Համո, ես քանի որ ա, ինչ ա խրճիթ-ընթերցարան չես գալիս,— հարցնում եյին ընկերները:

— Հիվանդ եմ, գլուխս շատ փիս ցավում ա,— ասում եր նա ու կարմրում:

— Սուս ես ասում, Սիրուշից չես կարաբաժանվել,— կատակում եյին ընկերները:

VI

— Վոնց վոր լինի, եդ նոր ստացած ապրանքի կեսը իմ խանութը պետք ե տեղափոխենք,— հրճվանքով ասում եր Սերգոն...:

Ալեքսանը գլուխը թափ տալով.

— Հարկավոր ե քիչ սպասել, կասկածներ կան գյուղում:

— Ե՛,— ձեռքը թափ տալով ասաց Սերգոն,— ականջ մի դիր, վոչինչ ել չեն կարա անել:

Ալեքսանը տատանվում եր...:

— Կարո՞ս համաձայն չլել, բոլոր հաշիվներն իմ ձեռքում են, մի ծպտուն հանես, կորած ես դու, եդ լավ իմացիր,— սպառնալիք եր տալիս Սերգոն:

Ալեքսանը համաձայնեց... ու յերկուսով դուրս յեկան մի-մի կապոց կոների տակին բնած:

— Եստեղ մութն ե, մի ապիշկա կպցրու:

— Ձե՛, պետք չե, ձեռքդ տուր,— ասաց Ալեքսանն ու գլուխը կախելով առաջ անցավ:

Սերգոն և Ալեքսանը գնում եյին լուռ-անխոս... մերթ ընդ մերթ չորս կողմը մտիկ տալիս: Գյուղի վոչ մի խրճիթում լույս չեր յերևում:

Յերկու քայլ եր մնացել, վոր հասնեյին խանութը, յերբ հանկարծ յերկու հողի կանգնեցին նրանց դիմաց.

— Կանգնեցէք, — վրա տվին Համոն և Գևոն, ատրճանակները ձեռքներին բռնած:

Գողերը փորձ արին փախչել, բայց անուգուտ, արդեն շրջապատված եյին:

— Հնչրիկ, ճշաց Համոն:

Ալեքսանն այլայլվեց, ձեռքի կապոցը ցած քցեց ու սարսափած. «Գնու, Համո, ատրճանակ... հորդ վրած»:

* * *

Հետևյալ առավոտ, վողջ գյուղն արդեն իմացել եր Ալեքսանի և Սերգոյի բանտարկութիւնը: Այդ բանը գյուղի համար արտասովոր իրողութիւն եր:

Սերգոյի և կոոպերատիվի խանութը կնքված եյին: Կատարվում եր քննութիւն:

— Հախն ա, Ալեքսանն իր պատիվը, նամուսը վոտի տակ եր առել, — հրճվանքով խոսում եյին գյուղացիները միմյանց հետ:

— Վալլա, կեցցէ Համոն, զոչնող տղա:

Գյուղացիները մեկ-մեկ Սերգոյի խանութի մոտով անց կենալիս խեթ-խեթ նայում եյին.

— Հախն ա, տեսար վոնց ծակը կոխեցին:

Շրջանի կենտրոնում նոյեմբերի 25-ին նշանակված եր Ալեքսանի և Սերգոյի դատը:

Հարևան մոտակա գյուղերից անազին բազմութիւն եր հավաքվել:

Որը կիրակի յեր...:

Ակուսիք դարձրին լեփ-լեցուն եր... շարժվեուտ տեղ չկար: Մի անազին բազմութիւն եր դուրսն եր մնացել:

Շատ-շատերն առավոտ վաղ յեկել, տեղ եյին գրավել: Վոչ-վոք չեր ուզում տեղից շարժվել:

Գահլիճն ամբողջ ծխով լեցված...:

— Ընկերներ, եստեղ չի կարելի ծխել. — սրան նրան նկատողութիւն եր անում միլիցիոները:

— Սնու...: Սկսվում ե:

— Գատական նիստը հայտարարում եմ բացված, — լսվեց բեմից նախագահի ձայնը:

Մի անկյունում նստած եյին Ալեքսանն ու Սերգոն:

Ալեքսանը գլուխը քաշ արած, չեր վստահանում ամոթից աչքերը վեր բարձրացնել: Սերգոն ավելի հանգիստ եր պահում իրեն:

— Վկաներ, — Համո, Գևո, Սիրուշ, — խընդրում եմ թողնել սրահը:

Նրանք թողեցին սրահը

— Մեղադրյալ Ալեքսան Թ... զոնք ձեզ մեղավոր ճանաչում եք... հարցրեց նախագահը:

Ալեքսանը դանդաղ տեղից վեր կացավ, ցածր ձայնով կմկմաց՝ և՛ այո, և՛ վոչ...:

Մեղադրյալ Ալեքսան, յերկմիտ պատասխաններ չի կարելի տալ,—ընդհատեց նրան դատավորը:

—Յես...յես...դողդոջուն և վարանոտ՝ նորից սկսեց Ալեքսանը.—մեղավոր չեմ, ինձ սա յե մոլորեցրել...—ցույց տալով Սերգոյին:

—Վո՛չ, ստուժ է,—տեղից գոռաց Սերգոն:

—Լավ նստեցեք:

—Նա, ինքն առաջարկեց...ամեն որ գանգատ եր անում, վոր ուճիկը հերիք չի անում,—շարունակեց Սերգոն խեթ-խեթ նայելով Ալեքսանի կողմը:

—Ինչքան ուճիկ եք ստանում,—նորից հարց տվեց Ալեքսանին նախագահը:

—Յոթանասուն ուրբի:

—Քանի հոգի յեն ձեր խնամքի տակ:

«Իմ, իմ,—կմկմաց Ալեքսանը,—յերկու հոգի, կինս, փոքր վորդիս...իսկ մեծը...—յերկարացրեց նա ու ձայնը խեղդվեց կոկորդում:

—Ներս կանչել Համոյին:

Յեկավ Համոն շարացած դեմքով: Նա այդ դեպքից հետո փոխվել եր: Ծանր ապրումներից ավելի գունատվել, նիհարել եր: Հայրը գլուխը բարձրացրեց ու նայեց ուղիղ վորդու աչքերին... ավելի գլուխը կախեց: Այդ վայրկյանին, նա այնքան անուգնական և խղճալի թվաց, մի րոպե

վորդին զգաց, վոր այդ մարդն իրեն հայրն է, իսկ ինքը...ցնցվեց և վերհիշեց բոլորը... լավեց նախագահի ձայնը:

—Մեղադրյալ Ալեքսանի հետ ի՞նչ բարեկամական կապեր ունեք:

—Նա...նա...իմ հայրն եր,—ասաց Համոն, նրա ձայնը հուզմունքից զոլում եր.—իսկ հիմի...վո՛չ...—դուրս թռավ նրա բերանից:

Հանկարծ հանդիսականների միջից մի ճիչ լսվեց. դա Մայրամ բալին եր. «Համո, ի՞նչ ես ասում»:

Ամբողջ սրահը կարծես քարացավ, շժմեց Համոյի այդ անսպասելի պատասխանից:

Ինքը՝ Համոն չգիտեր՝ ի՞նչ է կատարվում իրեն հետ: Ինքն ել չզգաց՝ ինչպես ելավ եղբորը:

Նրան թվում եր, թե պատերը շուռ են գալախ և բազմաթիվ աչքերի միջից մի գույզ աչքեր նրանից աղերսում են նոր պատասխան:

—Վորդիս...հեկեկաց հայրը,—չե՛ վոր յես քեզ կյանք եմ տվել, խնայիր...:

—Կոտպերատիվի թշնամին պետք է խորհրդային որենքների համաձայն ստանա իր պատիժը...Վերջացրեց իր խոսքը հասարակական մեղադրողը:

—Հինգ տարի ազատազրկման է դատա-

պարտվում,—հայտարարեց նախագահը ծափերի
տարափի տակ:

Այն ժամանակ, յերբ յերկու միլիցիոններ մո-
տեցան և Ալեքսանին կալանքի տակ վերցրին,
նա ձեռքով պինդ գլխին խփեց:

—Յես...յես...մեղավոր եմ:

Արցունքի յերկու խոշոր կաթիլներ գլոր-
վեցին նրա աչքերից:

1926 p.

« Ազգային գրադարան

NL0313197

ԳԻՆԸ 12 ԿՈՊ.